

Ярослав Попенко

РУМУНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ У БОРОТЬБІ ЗА БЕССАРАБІЮ НА ПАРИЗЬКІЙ МИРНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ (СІЧЕНЬ — ТРАВЕНЬ 1919 р.)

У статті проаналізовано діяльність румунського дипломатичного представництва на Паризькій мирній конференції впродовж січня — травня 1919 р. Схарактеризовано головні політичні та військові аргументи, якими оперувала румунська дипломатія у відстоюванні права приєднати землі Бессарабії під юрисдикцію Бухаресту. У контексті визначеної теми проаналізовано й ставлення до «бессарабського питання» з боку лідерів Антанти (Франції, Великої Британії та США).

Ключові слова: Паризька мирна конференція, Бессарабія, Антанта, дипломатія, «Велика Румунія».

18 січня 1919 р. у Парижі відкрилася мирна конференція, скликана державами-переможцями у Першій світовій війні для напрацювання системи мирних договорів з переможеними державами. Стратегічно йшлося про перерозподіл сфер політико-економічного та військового впливу й створення нової карти світу та Європи. Вже перші засідання конференції засвідчили таке. Для Франції велике значення мало максимальне ослаблення Німеччини, що давало змогу закріпити французьку гегемонію в Європі та забезпечити її східні кордони. Англія та США були більш зацікавлені у збереженні рівноваги на європейському континенті, що змушувало їх враховувати інтереси Німеччини, яку в умовах розпаду Австро-Угорщини, революції в Росії, загального національно-революційного підйому та більшовицької пропаганди можна було використувати як стабілізуючий фактор. Інші держави, які входили до Антанти, також не хотіли втрачати свого «шансу» розширити території та посилити власну політичну вагу. Однією з них була і Румунія, яка анексувала українські землі Буковини та Бессарабії в 1918 р.

Тема «бессарабського питання» знайшла своє відображення ще в публікаціях безпосередніх учасників тих подій (напр., де Сент-Олера¹ та І. Бретіану²). Військово-політична ситуація навколо територіальної належності Бессарабії відображена у роботах С. Назарія³. Не можна

оминути увагою і науковий доробок І. Левіта⁴, який свою монографію присвятив безпосередньо «бессарабській проблемі». Дослідженню зовнішньополітичної діяльності Румунії впродовж 1919–1920 рр. присвячені також публікації В. Виноградова⁵ та М. Мельтюхова⁶.

Мета статті — здійснити аналіз діяльності румунського представництва на Паризькій конференції впродовж січня — травня 1919 р. Завданнями є характеристика змісту роботи румунських дипломатів у відстоюванні права на Бессарабію та визначення позицій Антанти щодо територіальної належності краю.

Румунський уряд чітко усвідомлював, що лише «дозвіл» керівництва Антанти офіційно закріпить його присутність у регіоні. Тому великі сподівання на позитивне вирішення «бессарабського питання» офіційний Бухарест покладав на конференцію в Парижі. У свою чергу, Антанта неоднозначно ставилася до територіальних прагнень королівської Румунії. По-перше, Бухаресту не забули підписаного сепаратного мирного договору з Четвертим союзом в 1918 р.⁷. По-друге, питання викликала політика терору румунської адміністрації щодо населення в Бессарабії, про що свідчили неодноразові звіти дипломатичних представників⁸. По-третє, практично у переддень

⁴ Левит И.Э. Бессарабский вопрос в контексте международных отношений (1919–1920 гг.). Парижская мирная конференция / И.Э. Левит. — Тирасполь : Литера, 2012. — 240 с.

⁵ За балканскими фронтами Первой мировой войны / отв. ред. В.Н. Виноградов. — М. : Индрик, 2002. — 504 с.

⁶ Мельтюхов М.И. Бессарабский вопрос между мировыми войнами 1917–1940 / М.И. Мельтюхов. — М. : Вече, 2010. — 464 с.

⁷ Попенко Я. Румунія на шляху до Бухарестського миру 1918 року / Я. Попенко // Емінак. — 2016. — № 3, т. 2. — С. 53–59.

⁸ Буле В. Образ румынской администрации и настроения населения Бессарабии, отраженные во фран-

¹ Contele De Saint-Aulaire. Însemnările Unui Diplomat de Altădată în România. 1916–1920 / Traducatori: Ileana Sturdza. 2016. 288 p.

² Brătianu Gh. I. Basarabia. Drepturi naționale și istorice. București, 1995. 148 p.

³ Назария С. Позиция Западных держав в бессарабском вопросе на Парижской мирной конференции [Электронный ресурс] / С. Назария. — Режим доступа : <https://ava.md/2014/01/21/poziciya-zapadnyh-derzhav-v-bessarabskom/> (дата звернення: 24.11.2017).

відкриття конференції на території Хотинщини розпочалося повстання, яке дуже підривало «реноме» Бухаресту як «мирного об'єднувача» краю з «материнською» Румунією. На практиці ж її війська у районах, охоплених повстанням, просто фізично винищували населення⁹. Навіть окремі румунські політики (напр., І. Антонеску) згодом визнавали, що в 1919 р. «ми були на волосок від втрати Бессарабії через генерала Давідоглу, який в помсту за трьох застрелених солдат знищив сім сіл та вбив безліч людей. Паризька конференція тому змінила своє рішення про надання нам Бессарабії, що ми країна дикунів»¹⁰. Четвертим важливим фактором було те, що окремі лідери Антанти підтримували білогвардійський рух та обстоювали необхідність відродження непо-дільної Росії.

У таких політичних обставинах Румунія мала постійно корегувати свою зовнішньополітичну діяльність. Тим паче, що і в таборі країн-переможців єдності щодо принципів нового європейського устрою не було. Вже з перших днів роботи конференції румунські дипломати активно доводили, що Хотинське повстання — це спроба більшовиків дестабілізувати ситуацію в країні та поширити свою ідеологію далі в Європу. На фоні антибільшовицьких настроїв провідних держав таке «тлумачення» подій було надзвичайно вдалим дипломатично-пропагандистським кроком. 22 січня на засіданні Ради Десяти був озвучений текст В. Вільсона, в якому він пропонував провести мирну конференцію на Принцевих островах для всіх воюючих сторін на територіях колишньої Російської імперії¹¹. Конференція мала відбутися 15 лютого. Серед інших намір взяти участь у ній висловив і «Комітет звільнення Бессарабії», який обстоював приналежність краю Росії. Слід віддати належне бухарестському уряду, який вже 27 січня повідомив Антанту про те, що Бессарабія добровільно приєдналася до Румунії і просив не запрошувати жодних її представників до участі у конференції. У свою чергу, С. Пішон зазначив, що представники регіону мають самостійно вирішити це питання. Зрештою було прийнято компромісне рішення — зайняти позицію вичікування та не виносити «бессарабське питання» на порядок

денний¹². Як засвідчив подальший розвиток подій, зустріч на островах взагалі не відбулася.

З перших днів перебування у Франції румунська делегація розпочала активну діяльність у напрямі з'ясування, як Антанта бачить майбутній державно-правовий статус регіону. При цьому загальна ситуація для Румунії була не на її користь. Представники країни не входили не лише до Верховної ради конференції, а й до низки спеціальних комісій, зокрема фінансової, економічної та територіальної. Більше того, перші неофіційні зустрічі І. Бретіану з Г. Ніколсоном, Ж. Клемансо та А. Бальфуром засвідчили побоювання Бухаресту, що Антанта неоднозначно сприйме право Румунії на нові окуповані території. З іншого боку, відверто ігнорувати делегацію великі держави не могли собі дозволити — Румунія, як і Польща, створювала певний «санітарний кордон» відносно охоплених війною земель колишньої Російської імперії. Більше того, саме вони могли, як союзники Антанти, створити противагу Німеччині у Центрально-Східній Європі. На додаток і про загрозу проникнення більшовицьких ідей на захід не забували.

Виходячи з цих міркувань, досить прихильно румунські вимоги сприймала Франція. У промові під час відкриття конференції Р. Пуанкаре зазначив, що Румунія вступила у війну на боці Антанти, аби «добитися національної єдності», і що лише вкрай скрутні для країни обставини змусили її підписати Бухарестський мир 1918 р.¹³ Він також підкреслив, що Румунія перебуває під протекторатом Франції. Позитивно румунську «присутність» у Бессарабії оцінила й французька преса. Зокрема, у газеті «Le Temps» від 20 січня підкреслювалися заслуги королівської армії у наведенні ладу в регіоні після приєднання до Румунії¹⁴. Навіть антирумунське Хотинське повстання видання трактувало як «більшовицьке та під керівництвом українських офіцерів»¹⁵.

1 лютого І. Бретіану, Н. Мішу, А. Лапедату та К. Бретіану взяли участь у офіційному засіданні Ради Десяти. Перш ніж перейти до територіальних питань, І. Бретіану досить змістовно нагадав присутнім про роль Румунії у війні. Зокрема, він підкреслював, що саме румуни завдали вирішального удару німцям у битві під Макарешті та утримували фронт до останнього, тим самим завадивши вторгненню

цузских дипломатических и разведывательных отчетов 1918–1920 гг. / В. Буле // Русин. — 2012. — № 2 (28). — С. 50–52.

⁹ Власенко В. Документи і матеріали Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Румунії (1919–1923) / В. Власенко // Пам'ятки: археографічний щорічник. — 2008. — Т. 8. — С. 131.

¹⁰ Левит И.Э. Указ. соч. — С. 61.

¹¹ Назария С. Международные отношения в эпоху мировых войн: факты и мифология / С. Назария. — Кишинев, 2012. — С. 50.

¹² Papers Relating to the Foreign Relations of the United States. The Paris Peace Conference. 1919. Vol. III. Washington, 1943. P. 733.

¹³ Левит И.Э. Указ. соч. — С. 69–70.

¹⁴ Le Temps. — 1919. — 20 січня [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k243530r.item>. (дата звернення: 19.11.2017).

¹⁵ Le Temps. — 1919. — 6 березня [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2435751.item>. (дата звернення: 19.11.2017).

Центрального блоку в Росію з півдня¹⁶. Всю провину за розвал Румунського фронту І. Бретіану дипломатично «переказав» на більшовицьку пропаганду, яка деморалізувала армію¹⁷. За словами політика, вторгнення румунів у Бессарабію було «санкціоновано» Антантою ще в 1918 р. для стабілізації ситуації в регіоні. Щоправда, І. Бретіану «упустив» одну вагому деталь. Дійсно, 24 січня посол Франції у Румунії де Сент-Олер засвідчував необхідність введення румунських частин у регіон, але при цьому чітко зазначав, що це суто військовий захід, який не має жодного впливу на політичне майбутнє Бессарабії¹⁸.

За словами І. Бретіану, Бухарест ні хвилини не вагався у своїй відданості союзникам, хоча для самої країни ця операція була пов'язана з великим ризиком¹⁹. У своєму виступі політик декілька разів зазначав, що виключно більшовицька загроза, прохання представників Антанти в Яссах та уряду Центральної Ради підштовхнули Румунію до окупації краю²⁰. Далі І. Бретіану підкреслював, що Російська імперія у свій час незаконно «відірвала» Бессарабію від Румунії та приєднала до себе. Зокрема, він наголошував на тому, що 72 % населення краю є румуни, решта — слов'яни, болгары або німці, але вони не становлять навіть 15 % населення²¹. Відповідно, це давало право вважати, що «з усіх точок зору Бессарабія є румунською». І. Бретіану окремо зазначив, що можливість повернення Бессарабії до Росії є анахронізмом, який більше не може існувати, як і те, що остання не має права на домінування на Балканах²². Підкреслюючи достовірність своїх слів, І. Бретіану наголошував на тому, що виборна асамблея Сфатум Церій добровільно проголосила приєднання до Румунії.

Слід звернути увагу на те, що виступ І. Бретіану чітко відображав державну доктрину Бухаресту, спрямовану на створення «Великої Румунії», одне з ключових місць у якій і передбачало приєднання всієї Бессарабії²³. З другого боку, політик досить обережно, але наполегливо формував «образ» Румунії як «вартового західної цивілізації» у гирлі Дунаю. На запитання

Д. Ллойд Джорджа, чи не висувала «асамблея» Бессарабії інших умов приєднання, румунський політик зазначив, що йшлося лише про право Сфатум Церій на підготовку «спеціального аграрного закону»²⁴. Виклавши всі аргументи, І. Бретіану просив визнати право Бухаресту на Бессарабію, Трансильванію та Буковину й надати підтримку його країні²⁵. На його думку, «Румунія потребує моральної підтримки союзників, для того щоб вона і далі могла залишатися тим, ким була, об'єднуючим фактором Європи проти більшовизму»²⁶. Зрештою, він наголошував на тому, що це не лише в інтересах Румунії, а й усієї Європи без перебільшення, навіть в інтересах світової цивілізації²⁷.

Підбиваючи підсумки виступу І. Бретіану, можна виокремити такі аспекти його промови: він ні на крок «не відходив» від проекту створення «Великої Румунії» за рахунок сусідніх держав; послідовно доводив, що румуни зайняли ці землі виключно із врахуванням «лінгвістичного та етнографічного принципу»; Румунія виконала всі зобов'язання перед Антантою під час війни; Румунія є останнім «форпостом» західної цивілізації у Східній Європі у протистоянні більшовикам. Звісно, національні інтереси Бухаресту в напрямі створення «Великої Румунії» мало цікавили Антанту, а ось на аспект боротьби із більшовицькою загрозою провідні держави звернули більш серйозну увагу. Не слід забувати, що в цей час одне із головних гасел більшовиків пропагувало «світову революцію» та активізацію «пролетарських мас». Відповідно уряди західних держав мали оперативно добирати різні варіанти для боротьби з більшовиками. Тому виступ І. Бретіану з його яскраво вираженою антирадянською позицією був аргументом на користь створення сильної Румунії з включенням до її складу нових територій. Забігаючи наперед, зазначимо, що цією «антибільшовицькою тезою» румунські дипломати активно оперували й надалі.

У підсумку 1 лютого на засіданні Ради Десяти питання про територіальні вимоги Румунії не було вирішене. Воно переадресовувалося на розгляд спеціальної комісії з румунських та югославських питань. До її складу увійшли представники США, Великобританії, Франції та Італії²⁸. Очолив комісію міністр іноземних справ Франції А. Гардьє²⁹.

²⁴ Mitrasca M. Moldova: A Romanian Province under Russian Rule. Diplomatic History From the Archives of the Great Powers / M. Mitrasca. NY, Algors Publishing, 2002. P. 68.

²⁵ Papers Relating to the Foreign Relations of the United States. — P. 850.

²⁶ Ibid. — P. 850–851.

²⁷ Ibid. — P. 851.

²⁸ Mitrasca M. Op. cit. — P. 68.

²⁹ Назарія С. Позиция Западных держав в бессарабском вопросе на Парижской мирной конференции.

¹⁶ Papers Relating to the Foreign Relations of the United States. — P. 843.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ За балканскими фронтами Первой мировой войны. — С. 347.

¹⁹ Papers Relating to the Foreign Relations of the United States. — P. 843.

²⁰ Ibid. — P. 847–848.

²¹ Ibid. — P. 848.

²² Ibid. — P. 848.

²³ Ястребчак В.В. Феномен «Великой Румынии» и румынская дипломатия в годы Первой мировой войны / В.В. Ястребчак // Восточная политика Румынии в прошлом и настоящем (конец XIX — начало XXI вв.). — М.: РИСИ, 2011. — С. 22.

3 лютого «Le Temps» під заголовком «Проблема Великої Румунії» вмістила виступ І. Бретіану. Витримуючи такт, газета все ж підтримувала анексію румунами Буковини та Бессарабії, мотивуючи тим, що це не стане великою втратою для «океану слов'янських земель». У статті підкреслювалося, що підтримана союзниками «Велика Румунія» могла б стати тим стабілізуючим елементом, здатним підтримати лад перед загрозою поширення більшовизму³⁰. Французьке видання вже наступного дня розмістило на своїх сторінках текст угоди між Румунією, Францією, Великобританією, Росією та Італією від 4 (17) серпня 1916 р.³¹.

8 лютого відбулося перше засідання комісії у справах Югославії та Румунії, але представники останньої не були запрошені. Від самого початку роботи чітко окреслилися різні погляди її учасників на територіальні проблеми. Делегати Італії та Франції пропонували зберегти чинність договору з Румунією 1916 р. і на його підставі розв'язувати питання. Натомість дипломати США та Англії виступили проти такого варіанта³². Загалом комісія дійшла висновку про те, що «бессарабське питання» не може бути розв'язане без участі представників Росії, тому його слід відкласти³³. 11 та 17 лютого відбувалися повторні засідання, але і на них не було ухвалено певного рішення.

Лише 22 лютого на комісію було запрошено І. Бретіану для ознайомлення присутніх з румунським баченням ситуації. На засіданні він черговий раз наголосив на тому, що «Бессарабія є входом в наш дім; якщо вона буде перебувати у чужих руках, це може загрожувати нашому вогнищу»³⁴. Загалом дебати тривали до 28 лютого, коли певні рекомендації були надані Верховній Раді конференції. Натомість Румунії настійливо рекомендували врегулювати всі питання про кордони з кожною сусідньою з нею державою³⁵.

Отже, конференція не поспішала задовольнити територіальні претензії Бухаресту, оскільки військово-політична ситуація на територіях колишньої Російської імперії ще остаточно не вирішилася. Частина України перебувала під владою уряду УНР, інша — УСРР. Додатково лідери білого руху О. Колчак та А. Денікін готувалися до наступу на більшовиків. Оскільки останні відстоювали принцип відновлення неділимий

Росії, то погіршувати відносини з ними в разі успіху військових операцій Антанта не хотіла³⁶. Зрозуміло, що і румунські представники не могли не бачити такого ставлення союзників до «бессарабського питання». До Бухаресту постійно йшли звіти про перебіг ситуації в Парижі. Зрештою, в урядових колах змушені були констатувати: «Перемир'я поклато край війни, але не для нас»³⁷.

Додатковою проблемою стала і неспокійна ситуація в регіоні. Спочатку вибухнуло Хотинське повстання, потім активізувалося більшовицьке підпілля та виступи партизан. Не варто забувати і той факт, що згідно з таємним англо-французьким договором від 23 грудня 1917 р. Україна, Бессарабія та Крим мали перебувати у французькій сфері військово-політичного впливу. Таким чином неспроможність Бухаресту чітко контролювати ситуацію значно погіршувала «шанси» румунської дипломатії в Парижі. Більше того, Франція розпочала активні переговори з дипломатами УНР в Одесі, де перебував її експедиційний корпус. Про це повідомляла «Le Temps» від 20 лютого 1919 р.³⁸. Головна мета їх зводилася до необхідності створити єдиний антибільшовицький фронт під керівництвом Антанти³⁹. Прагнучи об'єднати різні сили, французькі дипломати намагалися також залагодити територіальний конфлікт між УНР та Румунією. Зокрема, на цьому наголошував А. Бертело, який наполягав на необхідності встановлення чітких кордонів між УНР та Румунією в районі Хотина⁴⁰. При цьому генерал все ж віддавав перевагу підтримці Бухаресту, а не Києву. За його словами, в разі якщо Антанта не підтримає Румунію, то «зникне останній бар'єр проти більшовизму»⁴¹.

Тим часом ситуація в регіоні ще більше загострилася. У березні 1919 р. в Угорщині була проголошена радянська республіка, більшовики розпочали активний наступ Україною. Все це не могло не стурбувати Антанта, оскільки більшовики саме через Бессарабію та Румунію прагнули підтримати військами Угорщину⁴². 30 березня газета «Le Temps» зазначала, якщо Антанта не використає свої можливості на Чорному

³⁶ Там же. — С. 86–87.

³⁷ Левит И.Э. Указ. соч. — С. 75.

³⁸ Le Temps. — 1919. — 20 лютого [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2435615/f1.item> (дата звернення: 24.11.2017).

³⁹ Попенко Я. Переговори між УНР та французьким військовим командуванням в Одесі у листопаді 1918 — березні 1919 р. / Я. Попенко // Історичний журнал. — 2008. — № 3. — С. 86–97.

⁴⁰ Le Temps. — 1919. — 20 лютого [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2435615/f2.item> (дата звернення: 24.11.2017).

⁴¹ Левит И.Э. Указ. соч. — С. 79.

⁴² Ковальчук М.А. Відносини Румунії з урядом Української Народної Республіки в 1919 р. / М.А. Ковальчук // Український історичний журнал. — 2010. — № 4. — С. 117.

³⁰ Le Temps. — 1919. — 3 лютого [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k243544m.item> (дата звернення: 20.11.2017).

³¹ Le Temps. — 1919. — 4 лютого [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2435450/f1.item> (дата звернення: 20.11.2017).

³² Левит И.Э. Указ. соч. — С. 74.

³³ Назария С. Позиция Западных держав в бессарабском вопросе на Парижской мирной конференции.

³⁴ Мельтюхов М.И. Указ. соч. — С. 87.

³⁵ Там же.

морі для підтримки Румунії, то остання зазнає вже третьої катастрофи, починаючи з 1916 р.⁴³. 25 березня відбулася зустріч Д. Ллойд Джорджа та І. Бретіану. Крім суто військових питань протидії більшовикам в їх просуванні на захід обговорювалися і політичні аспекти. Зокрема, румунський прем'єр-міністр черговий раз наголосив на важливості розв'язання «бессарабського питання» на користь Бухаресту. У результаті він звітував уряду, що за підсумками зустрічі «можна сподіватися, що завдяки більшовицькій загрозі, загальне становище Румунії набуває саме того значення, яким воно і має бути»⁴⁴. Загалом впродовж березня — квітня І. Бретіану неодноразово мав зустрічі з Ж. Клемансо та Ф. Фошем, під час яких активно порушувалося і «бессарабське питання».

Слід зазначити, що загроза поширення більшовизму Європою зрештою багато в чому відіграла вирішальну роль у прийнятті багатьох рішень Паризької конференції. До речі, «більшовицьку карту» як засіб тиску на Антанту активно використовували не лише румуни. Подібну зовнішньополітичну стратегію вибрала і Польща, яка мала амбітні плани приєднати низку нових територій, зокрема українську Східну Галичину. Усвідомлюючи власні стратегічні переваги, Румунія та Польща на конференції займали схожі позиції⁴⁵. 27 квітня в Парижі відбулася зустріч І. Бретіану з польським прем'єр-міністром І. Падеревським, під час якої було домовлено про необхідність встановити більш тісний зв'язок між державами з чітко вираженою антирадянською спрямованістю.

У той же час на засіданнях конференції відбувалися чергові дебати щодо визначення кордонів Румунії. У підсумку 6 квітня комісія озвучила своє попереднє рішення про доцільність визнання Бессарабію румунською. Аргументами щодо прийняття такого рішення експерти визнали волевиявлення місцевого населення та історичні зв'язки краю з Румунією. Від останньої вимагали гарантувати рівноправ'я національним меншинам Бессарабії. 8 травня була заслухана доповідь А. Гардьє. Щоправда, під час

⁴³ Le Temps. — 1919. — 30 березня. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2435997/f1.item> (дата звернення: 24.11.2017).

⁴⁴ Левит И.Э. Указ. соч. — С. 81.

⁴⁵ Румыния: истоки и современное состояние внешнеполитического позиционирования государства / Е.С. Хотькова, С.М. Ермаков, В.Б. Каширин и др. ; под ред. А.А. Куртова. — М. : РИСИ, 2013. — С. 30.

його виступу питання Бессарабії не озвучувалося, оскільки американський представник Р. Лансінг зауважив, що порушувати цю тему недоречно через відсутність представника російського білогвардійського руху. Ситуація знов складалася не користь румунської сторони, що змусило її йти на відвертий дипломатичний «шантаж». Так, І. Бретіану заявив французькому представнику в Бухаресті де Сент-Олеру, що подасть у відставку з посади прем'єр-міністра, якщо Антанта не задовольнить прагнення Румунії. Останній у свою чергу звітував французькому уряду, що лише перебування І. Бретіану на посаді «стримує країну від анархії»⁴⁶. Проблема все більше загострювалася, оскільки осторонь «бессарабського питання» не залишалися представники й уряду О. Колчака. Так, до відома керівництва конференції неодноразово надходили меморандуми від Г. Львова, С. Сазонова, М. Чайковського, В. Маклакова про безпідставність румунських претензій на Бессарабію. Крім того, активізувало свою діяльність і представництво УНР на конференції, яке також доводило, що румуни не мають права на регіон. Зрештою, станом на травень 1919 р. питання «зависло у повітрі».

Отже, з перших днів перебування на конференції, румунські дипломати активно з'ясовували питання, як лідери Антанти бачать майбутнє Бессарабії. При цьому вони усвідомлювали, що ситуація для них була неоднозначною. Румуни не були включені до Верховної ради конференції та низки спеціальних комісій. Крім того, підтвердилися і побоювання Бухаресту, що Антанта негативно сприйме анексію низки територій. Додатковим фактором впливу на позицію керівників конференції були представники білого руху та делегації УНР, які доводили безпідставність претензій Бухаресту на Бессарабію. З другого боку, відверто ігнорувати румунську делегацію Антанта не могла, оскільки Румунія, як і Польща, створювала своєрідний «санітарний кордон» відносно охоплених полум'ям війни земель колишньої Російської імперії. Важливим фактором була і більшовицька пропаганда, яка закликала до поширення «світової революції». Натомість Румунія чітко зайняла антибільшовицьку позицію, що постійно підкреслювали її представники в Парижі, й це було важливим аргументом на її користь з включенням до складу королівства нових територій, зокрема й Бессарабії.

⁴⁶ Левит И.Э. Указ. соч. — С. 101.

ДЖЕРЕЛА

1. Буле В. Образ румынской администрации и настроения населения Бессарабии, отраженные во французских дипломатических и разведывательных отчетах 1918–1920 гг. / В. Буле // Русин. — 2012. — № 2 (28). — С. 49–54.
2. Власенко В. Документи і матеріали Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Румунії (1919–1923) / В. Власенко // Пам'ятки: археографічний щорічник. — 2008. — Т. 8. — С. 129–160 с.
3. За балканскими фронтами Первой мировой войны / отв. ред. В.Н. Виноградов. — М. : Индрик, 2002. — 504 с. + 8 ил.
4. Ковальчук М.А. Відносини Румунії з урядом Української Народної Республіки в 1919 р. / М.А. Ковальчук // Український історичний журнал. — 2010. — № 4. — С. 115–127.
5. Левит И.Э. Бессарабский вопрос в контексте международных отношений (1919–1920 гг.). Парижская мирная конференция / И.Э. Левит. — Тирасполь : Литера, 2012. — 240 с.
6. Мельтюхов М.И. Бессарабский вопрос между мировыми войнами 1917–1940 / М.И. Мельтюхов. — М. : Вече, 2010. — 464 с.; ил.
7. Назария С. Международные отношения в эпоху мировых войн: факты и мифология / С. Назария. — Кишинев, 2012. — 655 с.
8. Назария С. Позиция Западных держав в бессарабском вопросе на Парижской мирной конференции [Электронный ресурс] / С. Назария. — Режим доступа : <https://ava.md/2014/01/21/poziciya-zapadnyh-derzhav-v-bessarabskom/>
9. Попенко Я. Переговори між УНР та французьким військовим командуванням в Одесі у листопаді 1918 — березні 1919 р. / Я. Попенко // Історичний журнал. — К., 2008. — № 3. — С. 86–97.
10. Попенко Я. Румунія на шляху до Бухарестського миру 1918 року / Я. Попенко // Емінак: науковий щоквартальник. — 2016. — № 3, т. 2. — С. 53–59.
11. Румыния: истоки и современное состояние внешнеполитического позиционирования государства / Е.С. Хотькова, С.М. Ермаков, В.Б. Каширин и др. ; под ред. А.А. Куртова. — М. : РИСИ, 2013. — 102 с.
12. Ястребчак В.В. Феномен «Великой Румынии» и румынская дипломатия в годы Первой мировой войны / В.В. Ястребчак // Восточная политика Румынии в прошлом и настоящем (конец XIX — начало XXI вв.) : матер. Международной научной конференции, Тирасполь, 24–25 марта 2011 г. — М. : РИСИ, 2011. — С. 21–33.
13. Brătianu Gh. I. Basarabia. Drepturi naționale și istoice. București, 1995. 148 p.
14. Contele De Saint-Aulaire. Însemnările Unui Diplomat de Altădată în România. 1916–1920 / Traducatori: Ileana Sturdza. 2016. 288 p.
15. Le Temps [Электронный ресурс]. — 1919. — 20 лютого. — Режим доступа : <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2435615/f1.item>
16. Le Temps [Электронный ресурс]. — 1919. — 20 січня. — Режим доступа : <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k243530r.item>
17. Le Temps [Электронный ресурс]. — 1919. — 3 лютого. — Режим доступа : <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k243544m.item>
18. Le Temps [Электронный ресурс]. — 1919. — 30 березня. — Режим доступа : <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2435997/f1.item>
19. Le Temps [Электронный ресурс]. — 1919. — 4 лютого. — Режим доступа : <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2435450/f1.item>
20. Le Temps [Электронный ресурс]. — 1919. — 6 березня. — Режим доступа : <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2435751.item>
21. Mitrasca M. Moldova: A Romanian Province under Russian Rule. Diplomatic History From the Archives of the Great Powers / M. Mitrasca. NY, Algors Publishing, 2002. 439 p.
22. Papers Relating to the Foreign Relations of the United States. The Paris Peace Conference. 1919. Vol. III. Washington, 1943, 1062 p.

REFERENCES

1. Bule, V. (2012). Obraz rumynskoi administratsii i nastroiennia naseleniia Bessarabii, otrazheniye vo frantsuzskikh diplomaticheskikh i razvedyvatelnykh otchetakh 1918–1920 gg. *International Historical Journal*, 2. 49–54 (in Moldovian).
2. Vlasenko, V. (2008). Dokumenty i materialy Nadzvychaynoi dyplomatychnoi misii UNR v Rumunii (1919–1923). *Attractions: archeographical yearbook*, 8, 129–160 (in Ukrainian).

3. Za balkanskimi frontami Pervoi mirovoi voyny (2002). In edit. by B. Vinogradov. Moskva, Indrik, 504 p. (in Russian).
4. Kovalchuk, M. (2010). Vidnosyny Rumunii z uriadom Ukrainskoi Narodnoi Respubliky v 1919 r. *Ukrainian Historical Journal*, 4, 115–127 (in Ukrainian).
5. Levit, I. (2012). Bessarabskii vopros v kontekste mezhdunarodnykh otnoshenii (1919–1920 gg.). Parizhskaiia mirnaia konferentsiia. Teraspol, Litera, 240 p. (in Russian).
6. Meltiukhov, M. (2010). Bessarabskii vopros mezhdru mirovymi voynami 1917–1940. M., Veche, 464 p. (in Russian).
7. Nazariia, S. (2012). Mezhdunarodnyie otnosheniia v epokhu mirovykh voyn: fakty i mifologiiia. Kishiniov, 655 p. (in Moldovan).
8. Nazariia, S. (2014). Pozitsiia Zapadnykh derzhav v bessarabskom voprose na Parizhskoi mirnoi konferentsii. <https://ava.md/2014/01/21/poziciya-zapadnyh-derzhav-v-bessarabskom/>
9. Popenko Ya. (2008). Perehovory mizh UNR ta frantsuzkym viiskovym komanduvanniam v Odesi u lystopadi 1918 — berezni 1919 r. *Historical Journal*, 3, 86–97 (in Ukrainian).
10. Popenko Ya. (2016). Rumuniia na shliakhu do Bukharestskoho myru 1918 roku. *Eminak: scientific quarterly*, 2, 53–59 (in Ukrainian).
11. Rumuniia: istoki i sovremennoie sostoianiiie vneshnepoliticheskogo pozitsionirovaniia gosudarstva. (2013). In edit. by Kyrtova, A. A. M, RUSU, 102 p. (in Russian).
12. Yastrebnchak, B. (2011). Fenomen «Velikoi Rumynii» i rumynskaia diplomatiia v gody Pervoi mirovoi voyny. M., RUSU, pp. 21–33 (in Russian).
13. Brătianu, Gh. I. (1995). Basarabia. Drepturi naționale și istoice. București. 148 p. (in Romanian).
14. Contele De Saint-Aulaire. (2016). Însemnările Unui Diplomat de Altădată în România. 1916–1920 / Traducatori : Ileana Sturdza. 288 p. (in Romanian).
15. Le Temps. 20.02.1919. <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2435615/f1.item>
16. Le Temps. 20.01.1919. <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k243530r.item>
17. Le Temps. 3.02.1919. <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k243544m.item>
18. Le Temps. 30.03.1919. <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2435997/f1.item>
19. Le Temps. 4.02.1919. <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2435450/f1.item>
20. Le Temps. 6.03.1919. <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2435751.item>
21. Mitrasca, M. (2002). Moldova: A Romanian Province under Russian Rule. Diplomatic History From the Archives of the Great Powers. NY, Algors Publishing, 439 p. (in English).
22. Papers Relating to the Foreign Relations of the United States. The Paris Peace Conference. 1919. Volume III. Washington, 1943. 1062 p. (in English).

Yaroslav Popenko

ROMANIAN DIPLOMACY IN THE STRUGGLE FOR BESSARABIA AT THE PARIS PEACE CONFERENCE (JANUARY — MAY 1919)

The purpose of the article is the analysis of the activities of the Romanian representation at the Paris Conference during January-May 1919. The tasks are to characterize the content of the work of the Romanian diplomats in the direction of the defending the rights to Bessarabia and the determination of the position of the Entente as for the territorial independence of the region. The Romanian government realized that only the "permission" of the Entente would strengthen its presence in the region. Instead, the Entente treated ambiguously towards such aspirations of Romania. For the first, it was not forgotten for Bucharest the separate peace with the Fourth Alliance in 1918. For the second, the Entente did not take the politics of the terror of Romanian in Bessarabia. For the third, in January, 1919 the uprising began in Khotyn, which was greatly undermined the "figure of Romania as the peacemaker" in the region. The fourth factor was that the private leaders of the Entente who are maintained the White Guards and are defended the need for the rebirth of the integrity of Russia. From the first days of the being in Paris, the Romanian diplomats were sounded actively the question how the leaders of the Entente would see the future status of Bessarabia. At the same time, they realized that the situation was difficult for them. The Romanians were not included in the Supreme Soviet of the Conference and to the number of the special commissions. Besides, the fears were confirmed that the Entente would perceive doubtfully the annexation of Romania of the number of the territories. In additional facts of the influence to the position of the leaders of the conference were the representatives of the White Guards and the delegation of the UNR, which were proved the baselessness of the claims of Bucharest to Bessarabia. On the other hand, the Entente cannot ignore the Romanians, the Entente could not, because the last, like as the Poles, created the "sanitary border" for lands which were covered

up the war as the past Russian Empire. In addition, it was they who had to become the counterbalance to Germany. The important factor was the fact that at that time, the Bolshevik's slogans were surrounded actively in Europe which were called for the "world revolution". Instead of it, Romania took on the anti-Bolshevik position, which was constantly underlined, its representatives in Paris, and it was the strong argument for its use with the inclusion to the structure of the kingdom of the new territories, including Bessarabia.

Key words: *The Paris Peace Conference, Bessarabia, the Entente, diplomacy, "Great Romania".*

Дата надходження статті до редакції: 25.10.2017.